

บทคัดย่อ

หลักความพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในระดับรัฐธรรมนูญที่มีป้อเกิดจากหลักนิติรัฐ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยกำหนดให้องค์กรของรัฐใช้อำนาจรัฐที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริง การใช้อำนาจรัฐทั้งอำนาจทางนิติบัญญัติและอำนาจกระทำการทางปกครองจึงต้องไม่ก่อให้เกิดภาระหรือผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินกว่าความจำเป็น ดังนั้น ในการพิจารณาว่าองค์กรของรัฐใช้อำนาจเกินกว่าความจำเป็นหรือไม่ จึงต้องนำสาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ทั้งการใช้อำนาจในการตรากฎหมายและการใช้อำนาจกระทำการทางปกครอง รวมถึงการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการตรากฎหมายและการใช้อำนาจกระทำการทางปกครอง ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว ได้แก่ หลักความสัมฤทธิ์ผล หลักความจำเป็น และหลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ

หลักความสัมฤทธิ์ผล กำหนดว่า มาตรการที่องค์กรของรัฐนำมาใช้บังคับจะต้องเป็นมาตรการที่ทำให้วัตถุประสงค์ของรัฐในการใช้บังคับมาตรการดังกล่าวบรรลุผลได้ ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายจะชอบด้วยหลักความสัมฤทธิ์ผลต่อเมื่อเป็นมาตรการที่สามารถทำให้วัตถุประสงค์ขององค์กรนิติบัญญัติบรรลุผล ส่วนมาตรการทางปกครองจะชอบด้วยหลักความสัมฤทธิ์ผลต่อเมื่อเป็นมาตรการที่ทำให้วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรฝ่ายปกครองกระทำการทางปกครองและวัตถุประสงค์ขององค์กรฝ่ายปกครองเกิดผลสำเร็จ

หลักความจำเป็น กำหนดว่า มาตรการของรัฐอันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือสร้างภาระให้แก่บุคคลน้อยที่สุด ดังนั้น หากมีมาตรการที่ทำให้วัตถุประสงค์ของรัฐเกิดผลสัมฤทธิ์มากกว่าหนึ่งมาตรการ และมาตรการเหล่านั้นมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากน้อยแตกต่างกัน องค์กรของรัฐต้องเลือกใช้บังคับมาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด

หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ เป็นหลักซึ่งกำหนดให้องค์กรของรัฐที่จะใช้มาตรการใด ๆ อันอาจเกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ต้องชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากการบังคับใช้มาตรการนั้นกับความเสียหายหรือภาระที่จะเกิดขึ้นกับบุคคล ว่าประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับนั้นมีน้ำหนักมากกว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลหรือไม่ หากมาตรการดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลมากกว่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะแล้ว แม้ว่ามาตรการนั้นจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการและก่อให้เกิด

ความเสียหายแก่บุคคลน้อยที่สุด แต่องค์กรของรัฐย่อมไม่สามารถใช้บังคับมาตรการดังกล่าวได้ เพราะเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี

ในการตรากฎหมายและการตรากฎหมายลำดับรองให้สอดคล้องกับหลักความพอสมควรแก่เหตุ องค์กรที่เกี่ยวข้องจึงต้องนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาอย่างกว้างและพิจารณาอนุมัติกฎหมายและกฎหมายลำดับรอง ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องควรศึกษาผลกระทบของมาตรการตามร่างกฎหมายและร่างกฎหมายลำดับรองต่อสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคม และศึกษาถึงความเป็นไปได้ของมาตรการตามร่างกฎหมายและร่างกฎหมายลำดับรองว่าจะทำให้วัตถุประสงค์ของรัฐบรรลุผลหรือไม่ เนื่องจากผลกระทบต่อบุคคลและความสัมฤทธิ์ผลของมาตรการตามร่างกฎหมายและร่างกฎหมายลำดับรองนั้นจะเป็นเงื่อนไขในการวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายและร่างกฎหมายลำดับรองฉบับนั้นขัดหรือแย้งต่อหลักเกณฑ์ของหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือไม่

สำหรับการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุของกฎหมายและการกระทำทางปกครอง องค์กรตุลาการจะต้องนำหลักเกณฑ์ของหลักความพอสมควรแก่เหตุมาใช้ในการวินิจฉัยคดีดังกล่าว โดยการนำข้อเท็จจริงมาปรับเข้ากับหลักเกณฑ์แต่ละประการของหลักความพอสมควรเหตุและให้เหตุผลในทางกฎหมายว่ากรณีของข้อเท็จจริงในคดีนั้นสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาแนวคำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการ ปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ได้นำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาปรับใช้ในการวินิจฉัยประเด็นแห่งคดีเกี่ยวกับการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักความพอสมควรแก่เหตุอย่างเป็นระบบ จึงมีข้อเสนอแนะว่าศาลรัฐธรรมนูญควรนำหลักเกณฑ์ของหลักความพอสมควรแก่เหตุดังกล่าวมาใช้ในการวินิจฉัยคดีที่มีประเด็นต้องพิจารณาว่าบทบัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่าที่จำเป็นหรือไม่ ในส่วนของศาลปกครองนั้น ศาลปกครองได้นำหลักเกณฑ์ของหลักความพอสมควรแก่เหตุมาใช้ในการวินิจฉัยคดีแล้ว แต่ยังมีบางกรณีที่ศาลกำหนดสาระสำคัญของหลักเกณฑ์ของหลักความพอสมควรแก่เหตุแตกต่างออกไปจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะต้องพิจารณาต่อไปว่าศาลจะพัฒนาสาระสำคัญดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานต่อไปหรือไม่